

Έκθεση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Νομικών για το νομοσχέδιο «Ο περί Προστασίας του Απορρήτου της Ιδιωτικής Επικοινωνίας (Παρακολούθηση Συνδιαλέξεων και Πρόσβαση σε Καταγεγραμμένο Περιεχόμενο Ιδιωτικής Επικοινωνίας) (Τροποποιητικός) Νόμος του 2017»

Παρόντες:

Δημήτρης Δημητρίου, αναπλ. πρόεδρος Χριστιάνα Ερωτοκρίτου

Κώστας Κωνσταντίνου Πανίκος Λεωνίδου

Άριστος Δαμιανού Κωστής Ευσταθίου

Ευανθία Σάββα

Μη μέλη της επιτροπής:

Ανδρέας Πασιουρτίδης Γιώργος Περδίκης

Η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών μελέτησε το πιο πάνω νομοσχέδιο σε έντεκα συνεδρίες της, που πραγματοποιήθηκαν στο χρονικό διάστημα μεταξύ 30 Μαΐου 2018 και 9 Οκτωβρίου 2019. Στο πλαίσιο των συνεδριάσεων αυτών κλήθηκαν και παρευρέθηκαν ενώπιον της επιτροπής ο τέως Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, συνοδευόμενος από λειτουργό του υπουργείου του, η Επίτροπος Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, εκπρόσωποι της Αστυνομίας Κύπρου, της Κυπριακής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΚΥΠ), της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας και του Γραφείου του Επιτρόπου Ρυθμίσεως Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΓΕΡΗΕΤ).

Σκοπός του νομοσχεδίου είναι η ρύθμιση της δυνατότητας άρσης του απορρήτου της ιδιωτικής επικοινωνίας στις περιπτώσεις και υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 17.2.B του συντάγματος.

Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με την πιο πάνω συνταγματική διάταξη δεν είναι δυνατή η επέμβαση κατά την άσκηση του δικαιώματος του απορρήτου της αλληλογραφίας και κάθε άλλης επικοινωνίας, εκτός αν η επέμβαση αυτή επιτρέπεται σύμφωνα με τον νόμο και εξουσιοδοτείται με δικαστικό διάταγμα που εκδίδεται

σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου μετά από αίτηση του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και εφόσον η επέμβαση αυτή αποτελεί μέτρο το οποίο σε μια δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαίο μόνο προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή την αποτροπή, διερεύνηση ή δίωξη των ακόλουθων σοβαρών ποινικών αδικημάτων:

1. Φόνος εκ προμελέτης ή ανθρωποκτονία.
2. Εμπορία ενήλικων ή ανήλικων προσώπων και αδικήματα που σχετίζονται με την παιδική πορνογραφία.
3. Εμπορία, προμήθεια, καλλιέργεια ή παραγωγή ναρκωτικών φαρμάκων, ψυχοτρόπων ουσιών ή επικίνδυνων φαρμάκων.
4. Αδικήματα που σχετίζονται με το νόμισμα ή το χαρτονόμισμα της Δημοκρατίας.
5. Αδικήματα διαφθοράς για τα οποία προβλέπεται, σε περίπτωση καταδίκης, ποινή φυλάκισης πέντε ετών και άνω.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία που κατατέθηκαν ενώπιον της επιτροπής από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, στις προτεινόμενες ρυθμίσεις διαλαμβάνεται ότι ο Γενικός Εισαγγελέας της Δημοκρατίας, κατόπιν γραπτού αιτήματος του Αρχηγού Αστυνομίας ή του διοικητή της ΚΥΠ ή οποιουδήποτε άλλου ανακριτή, θα δύναται να υποβάλει μονομερή αίτηση στο δικαστήριο ζητώντας την έκδοση δικαστικού διατάγματος που θα επιτρέπει την παρακολούθηση ιδιωτικής επικοινωνίας, υπό τους προβλεπόμενους στο νομοσχέδιο όρους και προϋποθέσεις, εφόσον η παρακολούθηση αυτή είναι αναγκαία προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας ή για την αποτροπή, διερεύνηση ή δίωξη των αδικημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 17.2.B του συντάγματος.

Σύμφωνα με τα ίδια στοιχεία, η αίτηση για την έκδοση δικαστικού διατάγματος παρακολούθησης ιδιωτικής επικοινωνίας πρέπει να υποβάλλεται εγγράφως, να υπογράφεται από ή εκ μέρους του Γενικού Εισαγγελέα της Δημοκρατίας και να συνοδεύεται από ένορκο δήλωση αρμόδιου δημόσιου λειτουργού. Στην εν λόγω ένορκο

δήλωση απαιτείται να περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων πλήρης και εμπειριστατωμένη έκθεση γεγονότων στα οποία βασίζεται ο αιτητής, για να δικαιολογήσει την πεποίθησή του ότι το διάταγμα παρακολούθησης πρέπει να εκδοθεί, γενική περιγραφή του είδους της ιδιωτικής επικοινωνίας και του τρόπου με τον οποίο θα πραγματοποιηθεί η παρακολούθηση, η υπολογιζόμενη χρονική διάρκεια της παρακολούθησης και, στην περίπτωση που η εξουσιοδότηση ή έγκριση ή παράταση παρακολούθησης ιδιωτικής επικοινωνίας είναι αναγκαία για την αποτροπή, διερεύνηση ή δίωξη αδικημάτων, η ταυτότητα, αν είναι γνωστή, του προσώπου το οποίο διέπραξε ή διαπράττει ή αναμένεται να διαπράξει το αδίκημα και του οποίου η ιδιωτική επικοινωνία ζητείται να παρακολουθηθεί, καθώς και το όνομα, η διεύθυνση και το επάγγελμα, αν είναι γνωστά, όλων των προσώπων των οποίων η παρακολούθηση της ιδιωτικής επικοινωνίας εύλογα πιστεύεται ότι δυνατόν να βοηθήσει στη διερεύνηση του αδικήματος ή να χρησιμεύσει προς το συμφέρον της ασφάλειας της Δημοκρατίας.

Περαιτέρω, όπως προβλέπεται στο νομοσχέδιο, η παρακολούθηση ιδιωτικής επικοινωνίας θα διενεργείται μόνο από μέλη της αστυνομίας ή της ΚΥΠ, τα οποία είναι ειδικά εξουσιοδοτημένα για τον σκοπό αυτό από τον Αρχηγό Αστυνομίας ή τον διοικητή της ΚΥΠ για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Επιπροσθέτως των πιο πάνω, στο νομοσχέδιο περιλαμβάνονται εκσυγχρονιστικές πρόνοιες που αφορούν τον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών, για σκοπούς εφαρμογής του τεχνικού μέρους των παρακολουθήσεων από τις αρμόδιες αρχές, καθώς και πρόνοιες για τις υποχρεώσεις των παροχών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε σχέση με τη συνδρομή που παρέχουν στις αρμόδιες αρχές για την εκτέλεση των διαταγμάτων παρακολούθησης.

Τέλος, όπως επισημαίνεται στα πιο πάνω στοιχεία, με τις προτεινόμενες ρυθμίσεις ανατίθεται ο έλεγχος της τήρησης της εφαρμογής της υπό τροποποίηση νομοθεσίας

στην Τριμελή Επιτροπή η οποία διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο, σύμφωνα με σχετική διάταξη του περί της Κυπριακής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΚΥΠ) Νόμου.

Αναλύοντας τις πρόνοιες του νομοσχεδίου ενώπιον της επιτροπής, ο τέως Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως δήλωσε ότι η ρύθμιση της δυνατότητας άρσης του απορρήτου της ιδιωτικής επικοινωνίας αποτελούσε πάγιο αίτημα της Αστυνομίας για σκοπούς διερεύνησης των σοβαρών ποινικών αδικημάτων που προβλέπονται στο άρθρο 17.2.B του συντάγματος. Σύμφωνα με τον ίδιο, όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πλην της Κύπρου αξιοποιούν αυτή τη δυνατότητα για σκοπούς παροχής ασφάλειας στους πολίτες τους. Συναφώς, επισήμανε πως όλα τα διαθέσιμα μέτρα, τα οποία ρυθμίζονται με σχετικές νομοθεσίες, όπως οι νόμοι που διέπουν την ποινική δικονομία, τη διαχείριση τηλεπικοινωνιακών δεδομένων, την παρεμπόδιση και την καταπολέμηση της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, την ΚΥΠ, καθώς και ο νόμος που διέπει τους υπό κάλυψη αστυνομικούς, έχουν αξιοποιηθεί σε πολύ μεγάλο βαθμό, ωστόσο τα μέτρα αυτά δεν οδηγούν σε πλήρη και επαρκή διερεύνηση σοβαρών ποινικών αδικημάτων.

Η Επίτροπος Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα εξέφρασε την ικανοποίησή της για την κατάθεση του υπό συζήτηση νομοσχεδίου, οι πρόνοιες του οποίου θα παρέχουν στην ΚΥΠ και στην αστυνομία τα απαραίτητα εργαλεία για την εκπλήρωση των αποστολών τους για σκοπούς εθνικής ασφάλειας και επιβολής των νόμων. Όπως ανέφερε η ίδια, σε άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και χώρες μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει προ καιρού θεσπιστεί αντίστοιχη νομοθεσία. Σύμφωνα με την Επίτροπο, δε δικαιολογείται η απουσία τέτοιας νομοθετικής ρύθμισης στην Κύπρο, σε μια εποχή όπου το έγκλημα δεν έχει σύνορα και είναι αυξημένη η ανάγκη συνεργασίας με τους Ευρωπαίους εταίρους μας. Τέλος, η πιο πάνω αξιωματούχος εισηγήθηκε ότι πρέπει να διασφαλιστεί η αποτελεσματική εποπτεία της ΚΥΠ και της αστυνομίας από την ίδια, ως την εντεταλμένη αρχή στη Δημοκρατία για τη

διασφάλιση της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και συνεπώς για την εφαρμογή του άρθρου 8 της σύμβασης και των περιορισμών του, το οποίο έχει ενσωματωθεί στα άρθρα 15 και 17 του συντάγματος. Ειδικότερα, εισηγήθηκε να διευκρινιστεί ότι ο ρόλος της προβλεπόμενης στο νομοσχέδιο Τριμελούς Επιτροπής, η οποία θα ελέγχει την τήρηση της εφαρμογής του υπό τροποποίηση νόμου, δε θα συγκρούεται με τις εξουσίες ελέγχου και τον εποπτικό ρόλο της Επιτροπής.

Σημειώνεται ότι το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως ενσωμάτωσε στο κείμενο του νομοσχεδίου πρόνοια στη βάση της πιο πάνω εισήγησης της Επιτροπής.

Η εκπρόσωπος της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας δήλωσε στην επιτροπή ότι οι προτεινόμενες με το νομοσχέδιο ρυθμίσεις αποτέλεσαν αίτημα και της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας για σκοπούς υποβοήθησης του έργου της. Η ίδια εκπρόσωπος διαβεβαίωσε την επιτροπή ότι έχει διασφαλιστεί η συμβατότητα όλων των προνοιών του νομοσχεδίου με τις σχετικές διατάξεις του συντάγματος. Συναφώς, αναφερόμενη στις ασφαλιστικές δικλίδες που περιλαμβάνονται στο νομοσχέδιο, η πιο πάνω εκπρόσωπος εξέφρασε την εκτίμηση ότι με αυτές διασφαλίζεται ότι το δικαστήριο, όταν θα καλείται να αποφασίσει επί αίτησης έκδοσης διατάγματος παρακολούθησης ιδιωτικής επικοινωνίας, θα έχει ενώπιόν του επαρκή στοιχεία που θα δικαιολογούν την έκδοση ή την άρνηση έκδοσης τέτοιου διατάγματος, αφού θα αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση ότι η σχετική αίτηση θα συνοδεύεται με πλήρη και εμπειριστατωμένη έκθεση σχετικά με το κατά πόσο έχουν δοκιμαστεί και άλλες συνήθεις ανακριτικές ή διερευνητικές διαδικασίες και απέτυχαν ή φαίνεται λογικό ότι δεν αναμένεται να πετύχουν, αν δοκιμαστούν, ή είναι επικίνδυνες για την πρόσφορη διερεύνηση του αδικήματος ή το επείγον της περίπτωσης είναι τέτοιο, ώστε δεν ήταν πρακτικό να διεκπεραιωθούν οι έρευνες ή οι ανακρίσεις για το αδίκημα με τη χρήση άλλων διαδικασιών.

Στο πλαίσιο της περαιτέρω διεξαγωγής της συζήτησης και ιδιαίτερα όσον αφορά τις επιφυλάξεις μελών της επιτροπής σε σχέση με την ανάγκη προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο τέως Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως δε διαφώνησε ότι οι προτεινόμενες ρυθμίσεις συνιστούν περιορισμό της προστασίας αυτής, ωστόσο, όπως ανέφερε ο ίδιος, ο περιορισμός αυτός κατοχυρώθηκε συνταγματικά στο άρθρο 17 του συντάγματος υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις που προβλέπονται σε αυτό. Σύμφωνα με τον ίδιο, με το νομοσχέδιο διασφαλίζεται η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας μεταξύ του δικαιώματος ιδιωτικής επικοινωνίας και του δικαιώματος ασφάλειας του πολίτη, διευκρινίζοντας ότι το νομοσχέδιο αποσκοπεί στην προστασία του δικαιώματος του απορρήτου της ιδιωτικής επικοινωνίας και όχι στην κατάργησή του.

Τέλος, αναφορικά με την πρόνοια του νομοσχεδίου με βάση την οποία η εφαρμογή των διατάξεων του προτεινόμενου νόμου θα αξιολογείται από την Τριμελή Επιτροπή η οποία διορίζεται από το Υπουργικό Συμβούλιο κατ' επιταγήν της σχετικής διάταξης του νόμου για την ΚΥΠ και τη συναφή επισήμανση μελών της επιτροπής ότι ακόμα δεν έχει διοριστεί η επιτροπή αυτή, ο τέως Υπουργός Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως δήλωσε την πρόθεση του Υπουργικού Συμβουλίου για διορισμό της εν λόγω επιτροπής αμέσως μετά την ψήφιση του νομοσχεδίου.

Μετά το πέρας της διεξαγωγής της κατ' άρθρον μελέτης του νομοσχεδίου, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, σε συνεργασία με την εκπρόσωπο της Νομικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας, υπέβαλε στην επιτροπή αναθεωρημένο κείμενο του νομοσχεδίου στο οποίο επέφερε μικρής έκτασης τροποποιήσεις για σκοπούς διασαφήνισης επιμέρους προνοιών του.

Σε μεταγενέστερο στάδιο την επιτροπή απασχόλησαν εισηγήσεις για τροποποίηση ορισμένων προνοιών του νομοσχεδίου, οι οποίες υποβλήθηκαν από το μη μέλος της βουλευτή κ. Γιώργο Περδίκη, για τις οποίες δόθηκαν γραπτώς διευκρινιστικές

απαντήσεις από τον νυν Υπουργό Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως, εκφράζοντας παράλληλα την άποψη ότι θα ήταν ορθότερο να μην τροποποιηθούν οι σχετικές πρόνοιες του νομοσχεδίου. Ειδικότερα, οι εισηγήσεις αυτές αφορούσαν μεταξύ άλλων αύξηση των ποινών σε σχέση με την παραβίαση από εξουσιοδοτημένο πρόσωπο των όρων του δικαστικού εντάλματος παρακολούθησης, την προσθήκη νέας πρόνοιας στις προϋποθέσεις έκδοσης δικαστικού εντάλματος παρακολούθησης και τη διασφάλιση καταστροφής του περιεχομένου ιδιωτικής επικοινωνίας μόλις αυτό καταστεί μη χρήσιμο.

Σημειώνεται ότι ο πιο πάνω αξιωματούχος σε μεταγενέστερη επιστολή του, ημερομηνίας 19 Σεπτεμβρίου 2019, κάλεσε την επιτροπή να προωθήσει το νομοσχέδιο στην ολομέλεια του σώματος για ψήφιση, επαναλαμβάνοντας τη θέση του υπουργείου του, που είχε εκφραστεί στο πλαίσιο της συζήτησης του νομοσχεδίου ενώπιον της επιτροπής, ότι ο προτεινόμενος νόμος θα ενισχύσει σημαντικά τις αρμόδιες αρχές του κράτους που είναι επιφορτισμένες με την ασφάλεια της Δημοκρατίας, καθώς και τις διωκτικές αρχές στην καταπολέμηση του σοβαρού εγκλήματος.

Σημειώνεται επίσης ότι στο αναθεωρημένο κείμενο του νομοσχεδίου η επιτροπή επέφερε πρόσθετες τροποποιήσεις για σκοπούς περαιτέρω διασαφήνισης ορισμένων προνοιών του όπως και βελτίωσής του από νομοτεχνική άποψη.

Η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Νομικών, αφού έλαβε υπόψη όλα όσα τέθηκαν ενώπιόν της, επιφυλάχθηκε να τοποθετηθεί επί των προνοιών του νομοσχεδίου κατά τη συζήτησή του στην ολομέλεια του σώματος.

23 Οκτωβρίου 2019